

השכלה. גבוהה?

פרופ' שמואל ליימן-וילציג, ראש המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת בר-אילן

בלוג מס' 49: מה בווער? ההבדל בין ניתוח פוליטי ומדעי המדינה

מאז שהתחלתי לכתוב בלוג זה נזהרתי לא להפוך אותו לטור פוליטי. נמנעתי מלהשמיע דעות פוליטיות או אפילו הגיגים טעונים בענייני דיומא. הפעם, לא אחרוג ממנהגי זה אך אגיע די קרוב לכך והיו כאלה שיקראו בין השורות ויטענו שיש כאן אמירה פוליטית. אבהיר מיד שאין זו הכוונה. ועם זאת, אחרי הקיץ הקשה והטעון שעבר עלינו, יהיה זה קשה עד מאד לשכנע מי שאינו רוצה להשתכנע, שהדברים המובאים כאן אינם בגדר "פוליטיקה" במובן האידיאולוגי-מפלגתי של המלה.

הנושא, כמובן, הוא גל המחאות הפוקד את ארצנו מאז הסתיימה מלחמת לבנון השנייה. ייאמר מיד, שזכותו המלאה של כל אזרח למחות ולהפגין כנגד השלטונות – הן בשעת מלחמה, הן מיד לאחריה (כשאנו עדיין מלקקים את הפצעים) ועל אחת כמה וכמה בהמשך הדרך. שנית, כחוקר מדעי המדינה – ואפילו מומחה בנושא פעילות חוץ-פרלמנטארית (נושא שכתבתי עליו שני ספרים) – ברור לי שכללית המחאה רק מטיבה עם הדמוקרטיה ומחזקת (בטווח הרחוק) את המדינה. אין ספק כי ישראל הקטנה עומדת חזקה אל מול עולם הערבי הגדול שסביבה בין השאר בשל העובדה כי כאן מתקיימת דמוקרטיה בריאה – בריאה דווקא בגלל הצעקות, ההשמצות והלחצים הפומביים המופעלים לכל עבר. הוא לא נראה או נשמע אסתטי, אך כך עובדת דמוקרטיה במצבי לחץ. כל זה לעומת "השקט התעשייתי" במדינות השכנות – שקט הדומה להר געש שקט אך רוחש ומסוכן פי כמה. .

אולם, מה שמטריד אותי הינה המיידינות של היריות הפוליטיות העכשוויות, כאילו מישהו באמת יודע מהן תוצאות המלחמה. אין עוררין על כך שהיו שגיאות טקטיות (ייתכן שהיינו צריכים להתחיל את התקפת החי"ר יותר מוקדם וביתר שאת) וגם מבצעיות (כגון, חסך בציוד מתאים לאנשי המילואים) ועל כך יש בהחלט מקום לבדיקה ללא משוא פנים. אבל לגבי השאלה האסטרטגית ("חיזבאללה ניצחה"; "ישראל לא השיגה את יעדי המלחמה"; וכדומה), דווקא מי שקובע נחרצות לכאן או לכאן (גם אלה הטוענים ל"ניצחון" מקדימים את המאוחר) הוא אינו נביא אלא שוטה.

למען האמת, אין לי מושג מה יביא יום בסוגיית לבנון. ניתן לצייר באותה מידה של "דיוק" שני תסריטים קוטביים בתכלית:

- 1- ההסכם אינו שווה את הנייר עליו הוא כתוב; הכוח הרב-לאומי לא יעז להסתכסך עם סוריה והחיזבאללה; לממשלת לבנון אין הכוח או האומץ להטיל את מרותה על הדרום; בעוד כמה שנים נמצא את עצמנו במתקפת קטיושות חוזרת...
- 2- החיזבאללה לא יעז לעולם לשוב ולהפציץ את צפון הארץ מאחר שהנזק לתדמיתו כמעט בקרב כל המגזרים האחרים בלבנון כבר כבד מאד (שלא לדבר על הנזק החומרי לתומכיו בדרום); הכוח הרב-לאומי לא יתפקד כאוניפי"ל ב' אלא למד את הלקח ויאכוף את ההסכם אפילו בכוח; ייתכן שהחיזבאללה יפורק מנשקו ע"י ממשלת לבנון, ששוב אינה מפחדת מסוריה המנטרלת והחיזבאללה המוחלשת...

והנה תזכורת היסטורית. מלחמת יום הכיפורים היתה "קטסטרופה" לישראל ואת הטראומה אנו נושאים עד עצם היום הזה. אבל איזה טראומה? דווקא זו תחילה המלחמה, שהרי התוצאה של המלחמה בטווח הארוך היתה טובה מכפי שניתן היה להעלות על הדעת: הסכם שלום עם מצרים שהבינה, שעל אף כל היתרונות בתחילת המלחמה ההיא, מצרים לא יכלה לישראל ובסופה כמעט נמחק הצבא שלה מהמפה; בסופו של דבר גם ירדן שאבה אומץ מתקדים מצרים (הסכם השלום לא הפיל את המשטר המצרי) וגם עימה נחתם הסכם שלום; וגבול סוריה-ישראל? הוא נשאר שקט למשך יותר משלושים שנה! אולם, לו היינו שואלים את

כל המומחים ב-1974 (למה לשאול? ניתן לחזור לעיתונות של אז ולקרוא את ה"פנינים" של הפרשנים), ספק אם מישהו היה מנבא את התוצאה האסטרטגית החיובית הזאת. שוב, אינני טוען שדבר דומה הולך לקרות כתוצאה ממלחמת לבנון 2, שרק עתה סיימנו – אבל כבר היו דברים מעולם (ואף בלתי-צפויים עוד יותר).

אז מהי הפואנטה שלי? מי שלומד מדעי המדינה ובוודאי מי שחוקר ומרצה במקצוע, עליו להבין את המגבלות של הראייה העתידית. באופן מקרי, במחלקה שלנו קיימות שלוש מגמות: מדעי המדינה; אסטרטגיה; תקשורת. גל המחאות במדינה שלנו היום שייך לשלישי בלבד, שהרי לעיתונות יש דדליין של "למחרת היום" וטווח ראייה קצר למדי. מאידך גיסא, מי שעוסק בשני המקצועות הראשונים, עליו להתאפק מהצהרות מעין מלומדות מיידיות. לכן, איני בא בטענות נגד אנשי תקשורת אשר גם הם וגם רוב קוראיהם חיים בהווה – מה שנקרא בלועזית "the here and now". אבל אלה שאמורים להעמיק קצת יותר בתופעה, עליהם ללמוד קצת יותר ענווה באשר ליכולתנו לצפות את השלכות ההווה על העתיד.

לא פעם אני שומע ביקורת (לרוב מוצדקת) על הקצב האיטי של תהליך הפרסום המדעי באקדמיה. ייתכן שבתחום המדעים המדויקים זו אכן בעיה. אולם נדמה לי שבמדעי החברה בכלל ובמדעי המדינה בפרט - יש בכך גם יתרון מסוים. שהרי לא מה שרואים מכאן (ועכשיו) רואים משם (בעתיד). כפי שתהליכים חברתיים ופוליטיים מתבשלים לאטם, כך גם הניתוח על אודות אותם תהליכים דורש זמן ממושך להבנה מעמיקה ונכונה.

wilzis@mail.biu.ac.il